

mismus. Tito lidé vše prožívají hůře, a tedy i útoky, které zasáhnou velké množství lidí, u nich mohou spustit závažnější následky.

V rámci prevence útoků se v médiích opakovaně diskutuje téma zpřísnění regulace střelných zbraní. Jedná se o téma, které přichází po každém větším útoku, při kterém byly použity střelné zbraně, ať již legální nebo nelegální. Téma však mnohem více ožilo v souvislosti s návrhem Evropské komise, který je pomyslným trnem v oku mnohým majitelům střelných zbraní. Hlavním bodem sporu je bezpečnost. Zastánci přísnější regulace argumentují tím, že méně zbraní znamená menší riziko jejich zneužití k vraždění. Odpůrci přísnější regulace naopak říkají, že policie nemůže být všude a že „zlého střelce“ může zastavit pouze „hodný střelec“, a proto by zbraně měly být občanům k ochraně snadněji dostupné.

Obecná představa, že při nečekané krizové situaci typu masakru a střelby lidé dokážou adekvátně reagovat a zastavit střelce, je zkršená. Je to fikce, která funguje pouze v akčním filmu nízké kvality. Považuji úvahu „čím více zbraní mezi lidmi, tím více bezpečnosti ve veřejných prostranstvích či prostorách“ za zcela mylnou, a dokonce nebezpečnou. Přikláním se k expertům a studiím, kteří tvrdí přesný opak a používají celkem silné a přesvědčivé argumenty. Vedle odborných argumentů opřených například o psychologii reakcí na krizovou situaci (lidé potřebují v náhlé situaci nouze čas, aby se vzpamatovali ze šokové fáze, zorientovali v situaci a uvážili, jakou šanci mají), existují i argumenty z oblasti věd o státu a společnosti. Fakt, že ochranu životů a zdraví lidí, tedy jejich bezpečnosti, zajišťuje a má zajišťovat stát, můžeme konec konců považovat za velký civilizační pokrok. Vrať se zpět k jakési „samoobsluze“ v oblasti ochrany života a zdraví občanů se mi jeví jako faktor, který naopak zvyšuje rizika, o kterých jsme mluvili. A na konec odkáži na studie, které jasně dokládají, že dostupnost zbraní zvyšuje pravděpodobnost agresivních projevů.

Rozhovor 6: Blízký východ a terorismus

Ing. Břetislav Tureček

Vedoucí Centra pro studium
Blízkého východu

Metropolitní univerzita Praha

V souvislosti s terorismem se čím dál více skloňuje slovo radikální islamismus. Ten není jasně vymezenou a ucelenou ideologií, ale spíše směsicí myšlenek významných filozofů a kleriků. Často jeho podstata bývá definována jinými ismy, které rovněž mají ne zcela jasnou podstatu. Jedním z klíčových elementů jsou také saláfismus nebo wahhábismus, o jejichž vztahu se vede akademická debata. Tyto pojmy spojuje snaha o praktikování a prosazování islámu v čisté podobě, ve které existoval v dobách proroka Mohameda. I na tehdejší dobu se nejedná o nový směr. Např. samotný Wahhab ve svých myšlenkách vychází z učení Imama Ahmada ibn Hanbala, Taqi ad-Dina ibn Taymiyyaha nebo Ibn al-Qayyima. V historii zemí pod muslimskou nadvládou tak máme období, kdy byly snahy o čistější islám na vzestupu, a období zvolňování přístupu k náboženství, byť v realitě Blízkého východu vždy náboženství hrálo roli významnou. Nabízí se otázka, do jaké míry vzestup radikálnějších myšlenek reflektoval stav muslimské komunity (umma), zda je radikalizace spojena s úpadkem komunity, nebo naopak s jejím rozkvětem a expanzí.

Těch ideových zdrojů radikálních skupin v posledních dekádách bylo více. Tím hlavním byl určitě odpor vůči kolonialismu. Např. Muslimské bratrstvo vzniklo ve 20. letech primárně na bázi antikolonialismu proti britskému vlivu v tehdejší Egyptě. Na to nesmíme zapomínat. Také je nutné zdůraznit, že ne všechny zmíněné radikální proudy a hnutí za očistu islámu jsou nutně spojené s násilím. Máme třeba i radikální fundamentalisty, kteří odmítají násilí, takže to překrytí radikalismu s násilím je jen částečné. Pokud

pomineme kolonialismus, tak radikální hnutí jsou často reakcí na pocit (a někdy i uměle vyvolávaný) ohrožení novými vlivy. Čím silnější modernizace, tím silnější odezva těchto lidí, kteří se často zaštiťují ochranou tradic. Nedávno jsem ale hovořil s paní Karimou Bennoune, která vydala knihu s názvem *Tady vaše fatwa neplatí*, a ta říkala, že to jsou nesmysly. Karima vylíčila, jak její babička v Alžírsku chodila s krátkou sukni ke koleům a se šátkem na temeni. To byla tehdy tradice. A najednou přicházejí v 90. letech lidé, kteří tvrdí, že tradicí je žena v nikábu a že žena nemá na ulici co dělat. Říkají to proto, že se zrovna v tu dobu Alžírsko modernizovalo. V přirozeně konzervativních komunitách, jako je např. afghánsko-pákistánské pomezí, radikálové nemusí ženy nutit, aby chodily v burce nebo nějakém závoji, protože to tam nosí v důsledku staletých tradic. Radikálové to prosazují v místech, kde ženy mají tendenci chodit v tričku a minisukních, tedy hlavně ve velkých městech.

Silný důraz na zahalování žen je jedním z vedlejších ideových projevů islamismu. Pokud se vrátím k ideologii, tak nedílnou součástí současného islamismu je i důraz na džihád, který se do českého jazyka překládá jako svatá válka proti nevěřícím. Domnívám se, že v řadě ohledů je tento překlad nepřesný, jelikož džihád je daleko širším konceptem než válka proti nevěřícím. Korán zmiňuje např. džihád proti Satanovi (Jihad ash-Shaytan), džihád proti pokrytcům (Munafiqun), džihád proti nevěřícím (Kuffar) nebo džihád proti utlačujícím a neoprávněným vůdcům. Tato rozmanitost pak naznačuje i různou úroveň spirituálního a psychologického zapojení, od individuální povinnosti až po kolektivní povinnost. Džihádisté pak z této směsice zdůrazňují individuální povinnost zabít nevěřící, jak například deklaroval Usáma bin Ládín v roce 1998, když vyhlásil džihád na USA. To je však extrémní pojetí, se kterým se většinová muslimská komunita neztotožňuje.

Džihád je velmi důležitý prvek pro lidi vyzývající k násilným formám odporu, k terorismu nebo guerillovému boji proti vlastním nebo cizím vládám. Z podpory jejich hnutí dělají individuální povinnost každého muslima. I to vede k tomu, že dnes v muslimském světě málokdy vidíme nějaké razantní, tisícové demonstrace proti Islámskému státu, protože radikálové to mohou prezentovat ve svůj prospěch a říct: ty nejsi proti Islámskému státu, ale proti

islámu jako takovému. V podobném duchu se se svými odpůrci vypořádával iránský režim po revoluci v 80. letech. V Íránu tehdy existovalo opoziční hnutí Lidové mudžáhedíni (marxisticko-islámské, řekněme) a ti jsou dodnes označováni zmíněným slovem munafiqun – pokrytci. Na základě náboženského názvosloví jsou vyčleněni z muslimské komunity a, jak známo, každý muslim má proti pokrytcům bojovat. V tomto duchu je důraz na individuální zapojení důležitý. Paradoxně potom za největší přínos můžeme považovat to, že muslimská masa je mlčí.

To je zajímavé, protože právě role mas je důležitá v totalitních režimech z hlediska mobilizace. Islamismus bývá poměrně často srovnáván s fašismem, ať již jde o postoj k násilí nebo manichejské vidění světa, který je podle islamistů rozdělen na věřící a nevěřící. Můžeme přidat také velice konzervativní postoj ke společenským otázkám pramenící z rigidního výkladu náboženství a konzervativně sentimentální odkaz na chalífát. V tomto ohledu tak i islamismus má svou imperiální dimenzi sentimentální minulosti jako řada fašistických režimů. Na druhou stranu islamismus je v mnoha ohledech revoluční, jelikož usiluje o vytvoření nového člověka a lepší společnosti, založené na právu šaría. Samotná idea Islámského státu není nová a byla rozpracována řadou teoretiků islámu, jako byl např. Maududi. Maududi nedělá hranice mezi osobní svobodou a vírou, která v Islámském státě zasahuje do běžných denních činností. Zdá se tedy, že islamismus je ze své podstaty totalitární ideologii.

Války jsou provázány chaosem a nestabilitou. To bezpochyby nahrává lidem s ambicemi, a často jde o psychopaty všeho druhu. Za války se projevují patologické rysy mnoha lidí, ať to jsou diktátoři, autoritáři nebo velitelé. Mohli jsme sledovat, co se dělo za války na Balkáně, kde se mezi sebou krvavě řezali nejen muslimové a křesťané, ale také pravoslavní a katolíci a podobně. Tento jev se tedy nachází všude. To, co je u islámu důležité, je propojení obou rovin. Na západě se v posledních desetiletích v rámci modernizace snažíme náboženství vytěšňovat do osobní roviny každého jednotlivce. Náboženství je osobní věcí, do které nikomu nic není. Na Blízkém východě se něco takového neděje. To není pouze věc muslimů, ale obdobně se k tomu stavějí křesťané, byť těch je řádově mnohem méně. Méně tak

slyšíme o excesech křesťanských komunit, kde také dochází k vraždám ze cti. Řadu let jsem žil v Izraeli, kde existuje velká výšeč společnosti v podobě ultraortodoxních židů, charedim, kde se nerozlišuje soukromý a veřejný prostor. Neexistuje dělítko mezi náboženstvím a osobním životem. Samozřejmě judaismus je jinak nastavený, takže nemá tyto násilné projevy. Naproti tomu ve světě je 1,5 miliardy muslimů, stokrát více než židů, a na Blízkém východě jich žijí stovky milionů. Často se tam válčí, a je tedy logické, že řada lidí své problémy či jednání opře o většinové náboženství, tedy islám. Nikdo neřekne, že mu dělá dobře zabíjet a vidět lidi trpět. Když ale řekne, že zabijí nevěřící psy a odpadlíky, dodává si ve své komunitě určitou legitimitu.

Radikální islám ovšem není pouze záležitostí jednotlivců nebo uzavřených komunit. S ohledem na režimy Blízkého východu můžeme říci, že radikální politický islám si získal vliv i v rámci politických režimů a stal se institucionalizovanou formou. Tzv. islámská republika se stala charakteristickým zřízením čerpajícím z hodnot islámu a v některých případech i islamistických postojů, včetně např. přímé podpory či tolerance terorismu, jak jsme mohli v minulosti mnohokrát vidět na příkladu Íránu. Kromě toho islámskou republikou je zřízením také Pákistán, Afghánistán nebo v Africe Mauretánie a Gambie.

Írán je dost specifický příklad. Tzv. islámská revoluce byla pojmenovaná jako islámská až ex post. Když se totiž podíváme na to, jak revoluce probíhala, tak zjistíme, že se na ní podílela řada komunistů, maoistů, nacionalistů – ať již jde o Peršany nebo Kurdy, sunitské organizace, odboráře a podobně. Takže nešlo o islamistickou revoluci. Tou se stala, až islamisté kolem Chomejního eliminovali ostatní konkurenční skupiny, které se na ní rovněž podílely. Proto např. studentům nikdy neřekám „iránská islámská revoluce“. Tento mýtus byl vytvořen až dodatečně. Toto vytvoření legendy do značné míry naplňovalo vize vůdců, jako byl ajatolláh Chomejní, který prosadil princip velaját-e faqih. Tedy princip, kdy v čele státu je náměstek boha na zemi, který vládne až do příchodu mahdího – šiitského mesiáše, podle božích zásad. Vládcem se stane nejvzdělanější klerik, vůdce íránské revoluce. Tohle se bez pochyby podařilo naplnit. Revoluce měla ale i své velké soci-

ální příčiny. Byl to vzdor lidí, kteří s islamisty neměli nic společného. Povstali proti autoritářské monarchii Pahlaviho, proti přerozdělování majetku a řadě dalších nepravostí. Tohoto tématu se samozřejmě islamisté chopili. V Pákistánu byly pohnutky jiné. Byť se jedná o islámskou republiku, míra náboženské legislativy je nižší než u Íránu. Je logické, že v Evropě se řídíme křesťanskými hodnotami a na Blízkém východě zase islámskými. Všude platí některé aspekty šaríy, a to dokonce i v Turecku, kde ji najdeme např. v rodinném právu. Míra přítomnosti islámu je ale různá. Na Pákistánu je velice zajímavé, že nejsilnější islamizace proběhla v 80. letech za generála Muhammada Zijá-ul-Hakka. Generál Zijá-ul-Hakk nebyl islamista a byl považován za blízkého spojence Západu. On sice byl, samozřejmě, věřící muslim, ale svými reformami se spíše snažil vzít vítr z plachet skutečným islamistům, kteří mohli režim ohrožovat. Něco podobného vidíme v Saúdské Arábii, i např. na takové banalitě, která bývá zveličována. Totiž, že ženy nesmějí řídit. Na venkově leckde ženy řídí, například u beduinů. Ve městě pravděpodobně ženy řídit nebudou, i když by to měly oficiálně povolené, jelikož je to pro ně určitá podúroveň. Buď mají svého řidiče, nebo řídí manžel. Nakonec by tak v případě povolení řídilo jen pár aktivistek pro západní novináře. Ten důvod, proč nepovolí ženám řídit, je zajištění stability režimu. Je to gesto vůči radikálním islamistům a prevence zneprátení vztahů mezi režimem a mešitami kvůli banalitě, jako je řízení žen. Motivace jsou tedy různé a např. v Pákistánu skuteční islamisté, kteří by chtěli přetvořit zemi v náboženský stát, jsou v opozici vůči islámské republice.

Je zajímavé, že i poměrně konzervativní režimy jako Pákistán nebo Írán se musí vyrovnávat s vnitřní opozicí v podobě radikálních islamistů. To samo o sobě svědčí o velké šíři postojů v rámci ideologie i islámu samotného a o těžkosti nalézt hranici mezi „normálním“ a „radikálním“. Jednou věcí však jsou islámské hodnoty a náboženství, které je v muslimských zemích s politikou úzce spjata, druhou věcí pak racionální chování státu, který musí reagovat na vnitřní výzvy v podobě opozice i na mezinárodní situaci. Často se tak může stát, že stát jedná pragmaticky a islám je účelově použit k naplňování národních zájmů, na první pohled s islámem nesourodých.

Hranici mezi „normálním“ a „radikálním“ je těžké najít. Např. nedávno uveřejnili na Novinkách článek, že se v Sýrii rozmáhá mnohoženství. Z českého pohledu je to samozřejmě bráno jako zhyralost tamních mužů, že jedna žena jim nestačí. V Sýrii se ale projevuje sociální rozměr mnohoženství. Po válce jsou tam desetitisíce vdov, které přišly o manžela. A když potom taková žena zůstane s několika dětmi sama, má velice těžký život. Proto si ji vezme třeba bratranec, který se samozřejmě nerozvede se svou původní ženou, ale vezme si ji jako ženu druhou, aby byla zabezpečena. V diskuzi pod zveřejněným článkem se ale dočtete, že tohle není ani středověk, že je to barbarství a podobně. Rozlišovat mezi radikálním a umírněným je tedy velice relativní. Režimy tedy nemůžeme posuzovat podle míry rigidity, ale spíše podle motivace: kdo to dělá a proč. Např. za první světové války, když Osmanská říše vstoupila do konfliktu po boku Německa a Rakousko-Uherska, tak poslední turecký sultán v roli chalífy vyhlásil fatwu. Ta fatwa hovořila o džihádu proti neznabohům a křesťanům, ale nikoliv proti všem. Němci a Rakušané byli spojenci. Fatwa ale ve skutečnosti byla vyhlášena z popudu Německa, konkrétně Viléma II. V té době se noviny Al-Džihád tiskly v Berlíně a německá klika sultánovi jednoduše vnukla, že to má být islámská svatá válka. Islám je tedy jeden z mnoha ismů, které se mohou stát pouhým nástrojem. Jiný případ je arménsko-ázerbájdžánská válka na počátku 90. let. Zde by se dalo čekat, že šíitský Írán bude podporovat šíitský Ázerbájdžán. Nebylo tomu tak, Írán podporoval křesťanskou Arménii, protože Ázerbájdžán již byl podporován sunitským Tureckem. A prioritou bylo poškodit zájem Turecka, se kterým měl Írán velmi napjaté vztahy.

Vypadá to, že islám a jeho hodnoty jsou i v případě islámských republik používány spíše jako nějaké vodítko než jako ucelená a komplexní státní ideologie islamismu. Již bylo zmíněno, že i tyto režimy se musí vypořádávat s opozicí v podobě radikálních islamistů, ať již částečným přizpůsobením nebo tvrdou represí. V poslední době se však některé režimy pod váhou vnitřních či vnějších problémů zhroutily a politické vakuum vyplnili radikální islamisté. Sýrie a Irák tak nejsou zdaleka jedinými zhroutenými státy, kde islamisté přímo kontrolují velkou část území. Můžeme také hovořit o Nigérii, Somálsku, Mali a dalších zemích, kde centrální vlády marně boju-

jí proti teroristům. Absence vládní kontroly nad určitým územím však poskytlá islamistům zázemí, kde mohou prosazovat svou ideologii a budovat svůj stát. Je zajímavé, že přestože islamisté deklarují striktní odpor vůči všemu západnímu, instituce v „nových“ státech se velice podobají těm západním. Co víc, např. instituce vytvořené milicemi Al-Shabaab v Somálsku jsou velmi podobné těm vytvořeným Islámským státem na území Sýrie a Iráku, ať již jde o soustavu náboženských soudů, náboženskou policii nebo armádu.

Možná je to naopak, možná se Západ původně inspiroval Východem. Nejsou totiž pouze dva modely vládních institucí. Struktura veřejné služby má svá specifika i v Číně, Jižní Americe nebo Africe. V Jižním Súdánu se islamisté také snaží budovat určitou státní strukturu. Když se pak dostaneme ke kořenům, jedna věc je ideologie, druhá věc je, že např. i v Islámském státu funguje dobře vybavená dopravní policie, meziměstská doprava a podobně. Je nesmysl si myslet, že ze Západu do Sýrie jezdí jen džihádisté. Do Islámského státu jezdí také učitelé, inženýři, dělníci, lékaři a podobně. Zkrátka jezdí tam muslimové ze Západu, kteří chtějí této myšlence pomoci. Když byl někdo chirurgem v londýnské nemocnici, tak pravděpodobně nebude v Islámském státu někomu řezat hlavu, ale spíše ošetřovat děti zraněné bombardováním. V řadě oblastí lidské činnosti ideologie nehraje příliš velkou roli. Samozřejmě v lékařství např. žena prohlíží ženu a muž prohlíží muže, školství je oddělováno, ale ta struktura je velice podobná té naší. V raných islámských textech se nedočteme, jak má být organizována autobusová doprava, takže je využíváno moderních způsobů managementu a jen v některých oblastech se do toho vkládá islám, ať již jde třeba o potřebu motivovat nebo zastrášovat, popřípadě tomu dodávat určitý étos. To jde vidět na příkladu bankovníctví. U nás je 30% úrok nemorální lichva, v Islámském státu je nemorální i tisícina procenta, protože úrok je nemorální věc.

V nedávné době vznikla řada reportáží popisujících život v Islámském státě. Když člověk sleduje zprávy, tak ale spíše převažuje informování o mezinárodní úrovni řešení konfliktu. Ať již to jsou nálety koalice vedené USA, spolupráce mezi Assadem a Ruskem, popřípadě mírová jednání.

Z mého pohledu je však velmi podceňována lokální úroveň, konkrétně realita rodinných a klanových struktur. Jak například zmiňují Hassan a Hassan ve svém bestselleru Islámský stát, klanová struktura hraje významnou roli ve stabilitě země, a tedy i při porážce Islámského státu. Klanová struktura do velké míry vysvětluje i úspěch Islámského státu, kdy jeho bojovníci byli vítáni v provinciích a nová islamistická vláda vnímána jako příležitost vyřešit některé klanové spory, které nebylo možné řešit za Assada. Role rodin a klanů tak má v realitě Blízkého východu velmi významné místo, což si Evropané ani USA moc neuvědomují.

Islámský stát dokázal během několika měsíců v roce 2013 a 2014 zásadním způsobem rozšířit své území. Nebyly to jen vojenské výboje, při kterých pár tisíc vousáčů dokázalo ovládnout milionový Mosul a vyhnat ven armádu terorem a přibitím pár vojáků na vrata kasáren. Bavíme se o regionu, kde se nepodařilo vybudovat silné státy. Když se stát úplně zhroutí, tak společenské struktury ve vzniklém chaosu mají významnou roli. Rodiny a klany totiž nahrazují stát. Když děti nemají kam chodit do školy, sestřenicu pomůže, protože je učitelka. Bratranec má auto, vezme děti k lékaři. Praktické fungování komunity hraje roli i při rozhodování klanových vůdců. Když uteče Assadova armáda, tak nemá smysl bez zbraní bojovat s Islámským státem. Z hlediska přežití je tak spojení se s Islámským státem logické. Až se bude hroutit Islámský stát, tak se zase budou přidávat na stranu protiteroristické koalice a rádi si od USA nechají zaplatit za boj proti terorismu. Otázka ale je, co bude potom, až vyženou Islámský stát. Po stovky let na Blízkém východě existuje přátelství a řevnivost mezi kmeny. A změna situace umožní nové vyřizování účtů. Jiná situace je v Íránu, kde jsou velice rozvětvené rodiny, Íránci jsou velice důvtipní v tom, jak přežít ve stávajícím režimu. Jeden člen rodiny je duchovní, jiný zase slouží v revolučních gardách, další v tajné službě, školství a tak dále. Zajímavé na tom je, že i když se změní režim, rodina bude mít vždy někoho u moci. Jednoznačné ideologické směřování nenajdete ani v jedné rodině, natož v celém státě. Klanové struktury a rodinné vazby jsou tedy důležité a pomalu se s tím učíme pracovat. Např. když Američané budovali milice Sahwa (Synové Íráku) v boji proti Al-Kaidě, vytypovali kmeny, které nakonec bojovaly proti teroristům. Teď jsou podobné pokusy v boji proti Islámskému státu. Peníze ale nejsou

všechno, jelikož velkou roli na Blízkém východě hraje historie, čest, pokrevní pouta a důsledné lpění na závazcích.

Otevřeli jsme poměrně široké téma týkající se vztahu jednotlivce společnosti. Je zajímavé, že v islámu je vražda zakázána (harám), přesto se můžeme setkat s fenoménem sebevražděného terorismu, který je z velké části motivován představami o posmrtném životě v zaslíbeném ráji, ale nalezneme také společensko-politické příčiny. Ty jsou patrné zejména v případě palestinského terorismu nebo na místech, kde došlo k zahraniční intervenci (Irák, Afghánistán). Právě od invaze do Iráku v roce 2003 dochází k zásadnímu nárůstu počtu sebevražděných útoků. Zatímco tedy náboženské a společensko-politické příčiny byly v dějinách muslimských zemí s různou intenzitou přítomny vždy, zdá se, že až efektivita těchto útoků a psychologický dopad vedly k rozšíření této formy zabíjení, a to i do Evropy. Je poněkud paradoxní, že i muslimové narození v Evropě, kteří mají materiálnější citění, podlehnou iluzi posmrtného ráje.

Ten nárůst sebevražděného terorismu po invazi do Iráku souvisí s nárůstem potenciálních cílů. Když Američané pobývali v Americe, bylo těžké na ně útočit sebevražděnými útoky. Jakmile byli v Iráku, bylo vše jednodušší. Sebevraždění teroristé mají tzv „vymytý mozek“ a často se jedná o lidi, kteří mají zpackaný život. Palestina je sice odlišný případ, ale i zde je zajímavé motivace rozplétat. Bývalá psycholožka působící v izraelské armádě Anat Berko(vá) chodila do věznic a dělala rozhovory s palestinskými sebevražděnými atentátnicemi, které selhaly. Když s nimi hovořila o motivacích, překvapivě se výpovědi měnily. Hned krátce po útoku poukazovaly na osobní příčiny. Například jedna atentátnice otěhotněla s bratrance a nemohla to říct doma. Proto se rozhodla pro sebevraždu a při té příležitosti ze sebe udělala hrdinku v boji za Palestinu. Jinou celý život ponižovali bratři a otec, tak se jim chtěla vyrovnat. Zrovna nedávno najela Palestinka autem do izraelských vojáků na západním břehu. Důvodem byla hádka s manželem a tak se rozhodla spáchat sebevraždu tímto způsobem. Samozřejmě jsou i videa zachycující ženy s Koránem a páskou deklarující boj proti sionistům, ale zdaleka to tak není vždy. Je také zajímavé, že Izraelci umožňují vězňům se organizovat. Ve vězení např. existuje křídlo Hamásu

nebo křídlo Islámského džihádu. Tito vězni pak mají organizace, které se vyjadřují k příměří mezi Palestinou a Izraelem, a tato politická organizovanost také vede k tomu, že tam jsou „kápa“. Často se jedná o zasloužilé teroristky, které dokážou nezkušenějším teroristkám „vymýt hlavu“ a přimět je ke změně výpovědi. Najednou se z osobních problémů stane boj za Palestinu. V prostředí, kde sebevražda kvůli osobním problémům je kulturní tabu, je sebevražedný terorismus jedna z možností, jak odejít jako hrdina.

Můžeme se domnívat, že kromě osobních problémů také jistou roli hraje intelektuální vybavenost jedince a to, do jaké míry sebevražední atentátnici – údajně islamisté – islámu skutečně rozumějí. Osobní problémy nebo negramotnost mohou z frustrovaných mladíků udělat poměrně snadný cíl manipulace a s islámem to příliš nemusí souviset. Náboženství se tak může stát zástupným motivem. Přesto je zajímavé, že drtivá většina teroristů „vlků samotářů“ jsou sunité. Jednou z příčin může být to, že sunitů je zhruba desetkrát více než šiitů. Kromě toho se šiitský islám jeví jako interpretačně homogennější, a tedy neposkytuje tolik prostoru k deviacím.

Pokud vezmeme v potaz útočníky na Západě, tak je zde poměrně jasný rys mládí, a tito lidé skutečně s islámem mnoho společného neměli: kriminální minulost, drogy, ženy a prakticky všechno, co zná „křesťanská galérka“ žijící na Západě. Najednou se tito mladí lidé ocitnou ve vězení, kam za nimi chodí kaplaní různých náboženství, a oni se očistí tím, že se přidají k islámu. Sunitská afiliace útočníků je zdánlivě paradoxem, jelikož na Západě jsou šiité vnímáni nebezpečněji, zejména kvůli nevypočitatelnému Íránu. Lidem se vybaví náboženské procesí ášúrá, při kterém se někteří sunité v Indii, Pákistánu, Libanonu i jinde řežou žiletkami. Vypadá to poměrně brutálně, ale faktem je, že šiitští duchovní nebo vůdci, kteří by odmítali sunity jako nemuslimy, nebo se je nějak pokoušeli konvertovat či vyhladit, jsou vzácným jevem. Přístup sunitů je opačný. Nedávno např. saúdskoarabský velký muftí řekl, že šiité nejsou muslimové. Obdobně, jako to říkal i zakladatel irácké Al-Kajdy Abú Musab Zarkáví, který se nakonec kvůli tomu neshodl s Usámou bin Ládinem. Ze strany bin Ládina to byla určitá taktická zdrženlivost, jelikož hlavním cílem byly USA a nebylo žádoucí si dělat další nepřátele mezi šiíty.

Rozhovor 7: Mezinárodní právo a terorismus

JUDr. Ondřej Svaček, Ph.D., LL.M.

Katedra mezinárodního a evropského práva

**Právnická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci**

Z historického hlediska se mezinárodní právo vyvíjelo spolu s tím, jak se vyvíjel mezinárodní terorismus. Přestože první kodifikační snahy reagující na terorismus můžeme sledovat již před první světovou válkou, rozvoj protiteroristických úmluv na univerzální úrovni je možno pozorovat spíše až od 60. let, a to především ve snaze předejít teroristickým aktům v oblasti letectví nebo civilní dopravy obecně. Později došlo k podpisu úmluv v dalších oblastech, ať již šlo o ukotvené plošiny v pevninské mělčině, bezpečnost personálu OSN, označování plastických trhavin, potlačení teroristických bombových útoků a nejnoveji asi Mezinárodní úmluvu o potlačení financování terorismu. Pokud si projdeme výčet těchto úmluv, určitě nás zaujme jejich množství a také specifčnost oblastí, kterými se zabývají.

V případě těchto úmluv jde o nástroje reagující na potřeby mezinárodního společenství. To zvolilo sektorový přístup, tj. do dnešního dne nebyla na mezinárodní univerzální úrovni přijata všeobecná protiteroristická úmluva. Vybíraly se oblasti, ve kterých by mezinárodní společenství mělo přistoupit k regulaci, jejímž společným jmenovatelem by bylo stanovení povinnosti států postihovat určité nebezpečné jednání. Jde tedy o postih trestněprávní. Každá z těchto sektorových úmluv může být zařazena do širšího rámce mezinárodního práva trestního, jelikož státům stanovuje povinnost zajistit trestní postih vybraných skutkových podstat, ať již jde např. o únosy civilních letadel nebo braní rukojmí. Skutkové podstaty se promítnou do vnitrostátních právních řádů a státy budou mít nástroje, jak je postihovat. Jinak se